DOI No: <http://dx.doi.org/10.29228/Joh.48280>

Authenticity process is conducted by

Makale Türü: Araştırma makalesi
Geliş Tarihi: 09-12-2020
Kabul Tarihi: 09-01-2021
On-line Yayın: 25-02-2021

Article Type: Research article
Submitted: 09-12-2020
Accepted: 09-01-2021
Published Online: 25-02-2021

Atıf Bilgisi / Reference Information

Pulat, A. & Gezer, G. (2021). Mustafa Kutlu'nun Kanaat Ekonomisi Kavramının Tarla Kuşunun Sesi Adlı Hikâyesinde İncelenmesi. *Journal of History School*, 50, 612-631.

MUSTAFA KUTLU'NUN KANAAT EKONOMİSİ KAVRAMININ TARLA KUŞUNUN SESİ ADLI HİKÂYESİNDE İNCELENMESİ¹

Ali PULAT² & Gökhan GEZER³

Öz

19. asra kadar milletlerin zenginliği ipek, baharat, tuz gibi tabii kaynaklardan; ipek yolu, baharat yolu gibi ticaret yollarına yakın oluştan; verimli arazilere sahip olmaktan ibarettir. Bu yüzyıldan sonra zenginliğin kaynağı ileri teknik ile fabrikada üretilmiş metallerdir. Böylelikle zenginliğin bağı tabiatıdan kopmuştur. Bu kopuşla birlikte insan, tabiatın bir parçası olduğu hakikatine de yabancılaşmıştır. Yabancılaşma tabiatı da aşarak insanın insana bağı da koparmıştır. Bu yabancılaşmanın kavramsal adına kapitalizm, bilimine de iktisat denmektedir. Kapitalizmin yayılışıyla kapitalizme itirazlar da başlamıştır. Mustafa Kutlu'nun kanaat ekonomisi ideali de kapitalizme Anadolu'dan yöneltilmiş bir itirazdır. Bu çalışmada Mustafa Kutlu'nun kanaat ekonomisi ideali Tarla Kuşu'nun Sesi (TKS) adlı hikâyesinden hareketle açıklanmaya çalışılmıştır. Bunun için öncelikle mülkiyet, emek, sermaye, kâr, rant, faiz, piyasa ve fiyat gibi iktisadi kavramlar kapitalizmle ilişkileri bağlamında açıklanmıştır. Tespitimize göre bu kavramlar kapitalist üretim biçiminin hakim olduğu ekonomik hayattan doğmuşlardır. Tarla Kuşu'nun Sesi hikâyesi ise tarımın hakim olduğu bir iktisadi hayatı işlemektedir. Bu çelişkiyi aşmak için iktisadi kavramları açıklarken kavramların altında yatan zihniyete açıklık getirmeye

¹ Makale yazımı yazar etki oranı: 1.yazar: %50, 2. yazar: %50.

² Dr. Öğr. Üyesi, Uşak Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, ali.pulat@usak.edu.tr, Orcid: 0000-0001-8923-0782

³ Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, karaozan25@gmail.com, Orcid:0000-0003-2361-5676

çalıştık. Hikâyeyi söz konusu iktisadi kavramlar bağlamında inceledik. Tespitimize göre rant, faiz, kâr kavramlarının kanaat ekonomisinde karşılıkları yoktur. Mülkiyet, emek, sermaye, piyasa ve fiyat kavramlarında ise bariz zihniyet farklılığı söz konusudur. Bu yüzden kanaat ekonomisi idealinin temelden kurulacak bir teoriyle mümkün olacağı anlaşılmıştır. Sonuç kısmında bu verilerden hareketle kanaat ekonomisi idealine temel olabilecek bir önerme sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Mustafa Kutlu, Kanaat Ekonomisi, Kapitalizm, Tarla Kuşunun Sesi, Ekonomi

Analyzing Mustafa Kutlu's Concept of Kanaat Economy in his Story Called Tarla Kuşu'nun Sesi

Abstract

Until the 19th century the wealth of nations consists of natural sources such as silk, spices and salt; being close to trade route like the Silk Road, the Spice Road and having fertile soils. After this century the sources of nations' wealth are the merchandises that produced with high technology in the factory. As a result of this, the bond of wealth with nature is broken. With this break, man has become alienated from the fact that he is a part of nature. Alienation has transcended nature and so cut off the connection between human beings. The conceptual name of this alienation is called capitalism, and its science is called economics. With the spread of capitalism, objections to capitalism have also started. The ideal of Kanaat economy of Mustafa Kutlu is an objection to capitalism from Anatolia as well. In this study, it is tried to explain Mustafa Kutlu's ideal of Kanaat economy based on the story called "Tarla Kuşunun Sesi". For this reason, first of all, the economic concepts such as property, labor, capital, profit, rent, interest, market and price are explained in the context of their relations with capitalism. According to our observation, these concepts emerged from the economic life dominated by the capitalist mode of production. The story of Tarla Kuşunun Sesi tells an economic life dominated by agriculture. In order to overcome this contradiction, while explaining the economic concepts, we have also tried to clarify the mentality underlying the concepts. We have examined the story in the context of these economic concepts. As a result of our observation, the concepts of rent, interest and profit have no equivalent in the Kanaat economy. On the other hand, there is an obvious mentality difference in the concepts of property, labor, capital, market and price. Therefore, it is understood that the ideal of Kanaat economy is possible with a theory established from the ground up. In the conclusion part, a proposition that can be the basis for the ideal of Kanaat economy is presented with the help of these data.

Keywords: Mustafa Kutlu, the economy of Kanaat, capitalism, Tarla Kuşunun Sesi, economy

GİRİŞ

Mustafa Kutlu, sanat hayatının başından itibaren sanatının istikametini, en güzel ifadesini tasavvufta bulan bir hakikat telakkisinden hareketle, insanın evrenle uyumunu anlatmak olarak belirlemiştir. Kutlu, bu uyumu bir toplum ideali olarak da düşüncelerleştirir. Bu düşünce, ilk sanat hayatına başladığı *Hareket* dergisinin düşünce mimarı olan Nurettin Topçu'nun da ideali olan *Ahlak Nizamı*'nın tesisidir. Mustafa Kutlu, *Ahlak Nizamı*'nın ardışık olarak beş evrenin tamamlanmasıyla kurulacağına inanmaktadır. O beş evre ise ahlak, hakimiyet, meşveret, iktisat ve adalettir (Kutlu, 2019, s.50).

Makalemizin konusunu oluşturan kanaat ekonomisi *Ahlak Nizamı*'nın iktisadi vechesini oluşturmaktadır. Mustafa Kutlu kanaat ekonomisi fikrini tüketim ekonomisine dayanan kapitalizme karşılık olarak önermektedir (Kutlu, 2019, s.100-108). Mustafa Kutlu kanaat ekonomisi kavramını ilk olarak *Huzursuz Bacak* (HB) hikâyesinde kullanmıştır. Hikâye Ömer Faruk adlı gencin yurt dışından dönmesini ve ülkenin nasıl değiştiğini gözlemlemesi üzerine kurulmuştur. Hikâyenin anlatıldığı dönem 80 sonrasıdır. Bu dönemde kapitalist ekonomilerde bir anlayış değişikliği söz konusudur. Dowd'un ifadesiyle bu dönemin adı küresel ekonomidir (Dowd, 2013, s.223). Hikâyeden alıntılarladığımız aşağıdaki bölüm Ömer Faruk'un iş görüşmesi için gittiği arkadaşı Kemal'le yaptığı konuşmadan hareketle Türkiye'nin küresel ekonomiye eklenme çabalarının bir örneği bize sunulmaktadır:

- Ee, sen neler yapıyorsun? Hala aynı fikirlerde misin?

Hiç duraksamadım:

-Evet. Hala zenginlerin servetinden fakirlerin hakkını nasıl alabiliriz, bunun formülünü arıyorum.

Sustu, bana sanki küçümseyerek baktı, sanki "Aş bunları aş" dedi. Sonra yine başladı. Yetmişden fazla ülkeye ihracat yapıyorlarmış. Binlerce çalışanı varmış. Yakında Mısır ve Moldova'ya yatırım yapacakmış. İşsize iş, memlekete döviz. İşte benim söylediğim, istediğim formül bu değil miymiş? (HB, s.95).

Bu alıntıda Ömer Faruk'un arkadaşı Kemal, 1980 sonrası Türk ekonomisinin liberal zihniyetini temsil etmektedir. Ancak Ömer Faruk bu işsize iş ve memlekete döviz kazandıran etkinliğin "sözde" bir girişimcilik olduğunu örneklerle ispatlar. Arkadaşı Kemal Gap, Levi's, Next gibi küresel firmalar için taşeron üretim yapmaktadır. Söz konusu firmalar için üretilen her bir pantolonun yaklaşık maliyeti 12 dolarken ana firma adına aynı pantolon 100 dolar fiyatla

etiketlenmektedir. Böylece ABD' deki ana firma Türk emekçilerine 100 dolar değerinde 12 dolar ürettirmekte ve fark tutarı 88 doları gasp etmektedir. Dahası üretilen pantolonlar Türkiye'de de piyasaya çıktığından daha yurt dışına çıkmadan Türk işçisine ödediği 12 doları da Türk müşterisinden alıp gitmektedir. Yani söz konusu döviz memlekette bir mevsim bile kalmadan yurdu terk etmektedir(Kutlu, 2011, s.97). Kutlu bu durumdan nasıl kurtulabiliriz sorusuna Ömer Faruk'u "*Kalkınmada Öncelikler*" adlı seminerde korsan bir bildiri okutarak cevap aramaktadır. Bu seminerde kalkınmaya ve ilerlemeye karşı olduğunu belirterek asıl öncelikler olan düzen, hukuk, özgünlük, mesuliyet, eylem ve ülkü gibi hasletler tesis edilmeden kalkınma ve ilerlemenin hiçbir şekilde mümkün olamayacağını iddia eder (Kutlu, 2011, s.106).

Hikâyenin sonunda Ömer Faruk küresel sermayeye adapte olmaya çalışan İstanbul'da kendine bir yer bulamaz, aileden miras çiftliğe yerleşir. Söz konusu çiftlikte organik tarım yapmaya karar verdiği anda aklına "Kanaat Ekonomisi" adlı bir kitap yazma fikri gelir (Kutlu, 2011, s.162). Ömer Faruk'un organik tarım yapmaya başladığı anda söz konusu kitabı yazmaya başlaması kanaat ekonomisinin ilkelerinin tarıma dayalı bir ekonomide somut biçimde gözlemlenebileceği fikrini uyandırmaktadır.

Huzursuz Bacak hikâyesinden başka Mustafa Kutlu'nun kanaat ekonomisi kavramının bazı fıkra yazılarını topladığı *Kalbin Sesi-Bir Hicret Risalesi* adlı eserinde iki ayrı yazı olarak yer aldığını görmekteyiz. Bu yazıların ilkinde Mustafa Kutlu, Erzincan Fırat İlkokulunda iken Tabiat Bilgisi dersinde insanın tabiatla savaşımını kazandığını öğrendiğini belirterek yıllar sonra bu savaşımın, insanın gözünü kan bürümüş bir katil örneği eliyle yürütüldüğünü idrak ettiğini belirtir. Ancak insanlar konforun verdiği uyuşma ile bunu idrak edecek akıldan uzaktır (Kutlu, 2019, s.100). İkinci yazısında Mustafa Kutlu kanaat ekonomisinin teorik çerçevesini yazma görevini iktisatçı Mustafa Özel'e havale ettiğini belirtir (Kutlu, 2019, s.105). Mustafa Özel ilgili cevabında kanaat ekonomisinin kanaatkâr bir toplumla mümkün olabileceğini, bu anlamda kanaat ekonomisi idealinin "Don Kişotça" bir ideal olduğunu söyler. Mustafa Özel, meleklerin asli yer tutacağı ve şeytana da yer verilecek bir teoriyi yazacağına dair söz verir (Özel, 2018, s.296). Mustafa Özel söz konusu teoriyi henüz yazmamıştır. Bu anlamda Mustafa Kutlu'nun kanaat ekonomisi anlayışının iktisaden ne anlama geldiğini tedavüldeki iktisadi terimlerle açıklamak durumundayız. Ancak hemen belirtmeliyiz ki bu terimler kapitalizmin geçerli olduğu iktisadi hayatın Newton'cu bilim anlayışıyla formülleştirilmesinden doğmuştur. Bu sebeple öncelikle kapitalizm –iktisat ilişkisini kısaca açıklamak gerekmektedir.

Mustafa Kutlu *Tarla Kuşu'nun Sesi* adlı hikâyesinde bir beldenin kuruluşunu anlatmıştır. Hikâye iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Molla Murat'ın Çamaltı beldesini kuruş süreci anlatılmıştır. Tarihsel gerçeklik bakımından hikâyede söylendiğine göre Çamaltı beldesinin kurucusu Molla Murat 93 Harbi'nden (1877) beş sene önce doğmuştur (Kutlu, 2017, s.16). Bu anlamda Çamaltı'nın kuruluş süreci II. Abdülhamit devrinden başlamaktadır. Birinci bölüm tarihsel gerçeklik bakımından Serbest Fırka'nın kapatılması (17 Kasım 1930) olayına değindikten sonra sonlandırılmıştır (Kutlu, 2017, s.120). İkinci bölüm ise *Kayıp Tarih* başlığını taşır. Bu bölümde Molla Murat'ın torunu Hamit'in çocuklarının hikâyesi anlatılmıştır. *Kayıp Tarih* bölümünde Hamit'in çocukları dedeleri Molla Murat'ın hayat felsefesine tamamen yabancılaşmış halde anlatılmışlardır. Bu yabancılaşmanın boyutunu en iyi anlatan bölüm kanaatimizce aşağıda verdiğimiz örnektir:

-(Babaları Hamit'i kastederek)Şu ihtiyarı gebert diyorum, tek kurtuluş yolu bu.

-Sen manyak mısın be abi?

-İhtiyar onca servetin üzerine oturmuş, koklatmıyor. Çare nedir? Çare onu temizlemek.(TKS, s.205).

Bu bölümün tarihsel gerçeklik bakımından tekabül ettiği zaman dilimini Hamit'in futbolcu oğlu Sefa'nın Çamaltı beldesi formasıyla Nazillispör ile yapılan maçta yer almasından tahmin edebiliriz. Genel ağda, söz konusu takımın kuruluş tarihi olarak 1967 verilmiştir.

Çalışmamızın inceleyeceği kısım ise Molla Murat'ın Çamaltı beldesini kurma sürecinin anlatıldığı birinci bölümdür. Kanaatimizce Molla Murat Çamaltı beldesini Mustafa Kutlu'nun ahlak nizamı anlayışına uygun biçimde inşa etmiştir. Bu nizamın iktisadi tarafını oluşturan kanaat ekonomisi de Çamaltı beldesinin iktisadi hayatında somutlaştırılmıştır. Kutlu, bunu sonucun bütün dünya sathına da yayılacak güzel bir ideal olduğu inancını da vurgulayarak şu şekilde anlatmıştır:

Molla Çamaltı köyünü öyle bir plan üzerine kurdu ki, kimse kimseyi kıskanmadı, görenler Maaşallah dedi.

Görüyörsünüz bir Yörük neler yapıyor. ''Cihangirane bir devlet çıkardık bir aşiretten'' sözü boşuna söylenmedi.(TKS, s.54).

Yalçın Koç, Türk kimliği üzerine incelemesinde bu melekeyi *Anadolu Mayası* terkihiyle kavramlaştırır. Türklere bu kabiliyeti veren Anadolu mayasıdır.

Yalçın Koç'un Türk kimliğinin ifadesi olarak seçtiği Anadolu mayası kavramı “*cümle canlının birliği ve kardeşliğine*” dayanır (Koç, 2011, 262).

1. Kanaat Nedir?

Mustafa Kutlu'ya göre *kanaat* mal ve dünya tutkusunun kalpten silinmesi ile kazanılan ahlaki erdemdir (Kutlu, 2019, s.103). İslam ansiklopedisinde *kanaat* payına razı olma, kendisinin ve mahiyetindekilerin temel ihtiyaçlarını karşılamaya yetecek maldan ve servetten daha fazlasına göz dikmeme olarak tanımlanmıştır. Kuşeyri tasavvuf risalesinde kanaati sufilerin makam ve hallerini anlattığı bölümde açıklamıştır. Kuşeyri ilgili maddede kanaat makamının önemiyle ilgili ilk delili Nahl süresinden verir. Kuşeyri müfessirlerin birçoğunun “*Kadın erkek kim mümin olarak güzel ameller işlerse, biz ona temiz ve hoş bir hayat yaşatırız.*” (Nahl/16/97) ayetindeki güzel hayat ifadesini dünyada kanaatkârlık olarak tefsir ettiklerini belirtir. Kuşeyri'nin Hz. Peygamber'den getirdiği misal ise “*Kanaat bitmez tükenmez hazinedir.*” hadisidir (Kuşeyri, 2013, s.279).

2. Ekonomi/İktisat Nedir?

Güncel Türkçe sözlükte ekonomi, “*İnsanların yaşayabilmek için üretme, ürettiklerini bölüşme biçimlerinin ve bu faaliyetlerden doğan ilişkilerin bütünü, iktisat*” şeklinde tanımlanmıştır (TDK, 2020). Kelimenin tarihini Antik Çağ filozofu Aristoteles'e kadar götürebilmekteyiz. Aristoteles ekonomi kelimesini, Yunanca ev ve idare anlamlarındaki *oikos* sözcüğüyle yasa anlamını dile getiren *nomos* sözcüğünün terkibinden oluşturmuştur (Hançerlioğlu, 1993, s.78).

Osmanlı döneminin önemli bilim adamı Kınalızade Ali Çelebi'nin *Ahlak-ı Alai*'sine göre de iktisat, ev halkı arasında düzen ve intizamın sağlanmasının kurallarını ve en uygun şekilde geçiminin nasıl temin edileceğini araştıran ilim olarak tarif edilmiştir (Kınalızade, 2020, s.289). Bu nizamın sağlanması için kişi; teorik bilimler olan mantık, fizik, matematik ve bunlara bütünlük veren metafizikle aklını keskinleştirmelidir. Bütün ortaçağ düşüncesi için bu ifade geneldir. Ancak aydınlanma düşüncesi ile birlikte felsefede metafiziğin elenmesi ile sonuçlanan bir çağ yaşanmaya başlanır. Allen W.Wood'un, Kant'ın *Aydınlanma nedir?* yazısına dayandırarak belirttiği gibi, aydınlanma; insanın kendi adına düşünme cesareti ve kararlılığı; kendini gelenekten, önyargıdan ve insan yerine başkasının düşünmesine müsaade etmesine yol açan her tür refah ve güvenliğin teminatı olarak görülen otoritelerden kurtulmasıdır (Wood, 2009, s.8).

Söz konusu otoritenin, kilise ve onun meşrulaştırdığı siyasi yapılar; bunlara bağlı bilim ve felsefe anlayışları olduğu aşikârdır.

2.1. Kapitalizmin İktisatla İlişkisi

Coğrafi keşifler sonucu elde edilen sömürgelerden yağan servet, yeni bilim anlayışının sağladığı teknolojik buluşlar ve bunun ekonomiye katılmasıyla ortaya çıkan iktisadi hayatı açıklayabilecek yeni bir kavram icadı zorunluluğu doğmuştur. Bu icadın adı kapitalizmdir.

Türkçe kelime anlamı sermayecilik olan kapitalizm, özgül anlamıyla Sanayi Devrimi(1815) sonrası Britanya’da ortaya çıkmış ve dünyaya yayılmış iktisadi anlayıştır. Douglas Dowd, kapitalizmin Britanya’da ortaya çıkmasının sebeplerini İngiliz toplumunun kapitalizm için uygun kaynaklara sahip olmasına, akışkan toplum yapısına ve büyük sömürgelere sahip olmasına bağlamaktadır (Dowd, 2013, s.37). Bu süreçten itibaren kapitalizm siyasi ortaklarıyla iş birliği yaparak ulus devlet ve emperyalizm sayesinde dünyaya hâkim olmuştur.

M.Yavuz Alptekin konu ile ilgili makalesinde kapitalizmi açıklamaya çalışan yaklaşımların pozitivist ve kültürcü olmak üzere iki biçimi olduğunu belirterek Adam Smith ve Karl Marx’ı pozitivist; M. Weber ve W.Sombart’ı kültürcü kategoriye dahil etmektedir (Alptekin, 2015, s.232). Ayşe Buğra’ya göre bu düşünürlerden özellikle Adam Smith’in 1775 tarihli *Ulusların Zenginliği* adlı eseri, iktisadın diğer bilimlerden ayrılarak müstakil bir bilim oluşunun miladı olarak kabul edilmektedir (Buğra, 1995, s.68). Douglas Dowd’a göre kapitalizmin ilk ideologu Adam Smith’tir (Dowd, 2013, s.48). Adam Smith ayrıca Newton’cu fiziğin mekanik evren görüşünü bilimin her koluna teşmil eden aydınlanmacı görüşün de tipik bir örneğidir. Newton’un bilimsel metodolojisi tüm alanlarda deneysel verilerin teorik bir model ya da sistemle sentezinden meydana gelir. Ahmet Cevizci’nin Smith’ten aktardığına göre Newton’un başarısı bilimsel buluşlarından değil, bilime ve felsefeye yaklaşım tarzından kaynaklanmaktadır. “Bir araştırma belli bir fenomenler alanı veya bütünü yöneten yasaları ortaya çıkarmayı hedeflediği zaman gerçekten bilimsel ya da felsefidir” (Cevizci, 2009, s.637). Buradan hareketle diyebiliriz ki Smith, sosyal fenomenleri incelerken toplumlar/sınıflar arası kültürel farklılıkların ötesinde bütün bu farklılıkları yaratan bir insan-doğasına ulaşmak amacındadır. Bu insan-doğası, onun sistemini kuracağı temel olacaktır. Buğra’nın da belirttiği gibi bu anlamda “*çıkarını düşünen rasyonel birey*” insan gerçekliğini yansıtan bir analiz aracı olmaktan çok, belirli bir bilimsellik anlayışının gerektirdiği soyut ilke arayışına cevap veren bir kurgu işlevi yüklenmektedir (Buğra, 1995, s.47).

2.2. İktisadi Kavramlar

Bu bölümde bir bilim olarak iktisadın konusunu incelerken başvurduğu kavramlar tanıtılacaktır. Bu kavramları günlük hayatta da sıkça duyarız. Zeynel Dinler'in de belirttiği üzere kavramların iktisat bilimindeki karşılıkları gündelik dilden farklıdır (Dinler, 2000, s.13). Bu kavramlar; mülkiyet, emek, rant, sermâye, kâr, faiz, piyasa ve fiyattır. Mustafa Kutlu'da bu kavramların nasıl yer aldığı seçtiğimiz hikâye üzerinde gösterilecektir.

2.2.1. Mülkiyet

Adnan Güriz'in Tawney'den aktardığına göre kapitalist döneme mukaddem çağlarda feodal sistemin mülkiyet anlayışı hâkimdir. Bu düzende merkezi otoritenin kaybolması ile gerek toprak sahipleri gerek köylüler koruma ihtiyaçlarını bir senyöre bağlanarak gidermek yoluna gitmiştir. Ancak bu sistem açık bir sınıf istismarına dayanmaktaydı. Zira senyör, çiftçiye kendi için çalıştırmakta, ürünü değerlendirmesi için kendi tesislerini kullanmaya mecbur etmekte ve bir hukuki durumda köylüyü yine bu senyör yargılamakta idi. Kilise ise gelirlerini bu topraklarına borçlu olduğu için bu sisteme eleştirel bir fetva vermemektedir. Sadece haddinden fazla mal sahibi olmanın insanın dünyada bulunuş amacına uygun olmadığını vaaz ederek muhataplarını uyarmaya çalışmaktadır. Katolik inancının önemli vaizi Aquinas'lı Thomas mülkiyeti insanı çalışmaya teşvik etmesi dolayısıyla olumlarken mülkiyetin kaynağı olarak Tanrı'yı kabul eder. Reformun önemli düşünürü Luther mülkiyetin kaynağını On Emir'in hırsızlığı yasaklayan maddesine dayandırır. Buna göre eylemin hırsızlık olabilmesi için şeyin sahipliğinin bedii olması icap eder ki bu mülkiyetin tanımıdır. Luther de bir insanın ancak çalışmak suretiyle mülkiyete hak iddia edebileceğini, aksinin dine göre davranmamak olduğunu iddia eder. Kapitalizme en yakın dönemin mezhebi olan Calvinistler de mülkiyetin kaynağı olarak Tanrı'yı görür. Diğerlerinden farklı olarak kişinin zenginliğinin Tanrı'ya ve topluma karşı olduğunu belirterek hayıra vesile olmak kaydıyla kişinin servet edinmesinde beis görmez, hatta teşvik eder. Öyle ki insanın bu dünyadaki asli görevlerinden biri elindeki malı işlemektir. Yani çalışmaktır (Güriz, 1968, s.238-254).

Aydınlanma ile birlikte mülkiyet insanın doğasında analiktir. Mülkiyetin yaratıcısı elbette Tanrı'dır. Ancak Tanrı'nın rolünü kilisenin vaz ettiğinden farklı olarak pasifleştiren bir doğal hukuku var sayan bir mülkiyet anlayışı geçerlidir. Buna göre insan doğuştan kendine yeten bir akılla dünyaya gelir. Mülkiyetin doğal oluşu bu bağlamda değerlendirilmelidir. Nitekim Ahmet Cevizci'nin belirttiği gibi Rönesans'tan tevarüs kendine yeten akıl çerçevesinde şekillenen mülkiyet anlayışını, aydınlanmanın önemli filozofu Locke'un fikirlerinde teşhis

edebiliriz. Locke'a göre Tanrı yeryüzünü insanların kullanması için yaratmıştır. Ancak Locke'a göre mülkiyet iddia etmenin koşulu insanın bu verili doğayı emeğiyle yeniden biçimlendirmesinden geçmektedir. Ayrıca Locke mülkiyetin tanımından insanı özgürleştirip başkalarının köleliğinden kurtaran bir değeri anlar (Cevizci, 2009, s.594). Kapitalist iktisadın ilk metninin yazarı Adam Smith de benzer olarak insanların mülkiyetinin doğal olduğunda hemfikirdir. Özellikle insanın en değerli mülkiyeti kendi emeği olmak durumundadır.

Sonuç olarak mülkiyetin yaratıcısı ve mülkiyet iddia etmenin şartı olarak çalışmayı (emeği) koşul belirlemek bakımından kilise ve aydınlanma felsefesi hemfikirdir. Ancak aydınlanma mülkiyetin doğallığını önceleyerek Tanrı'nın mülkiyetini dağıtan aracı kurumları (kilise ve aristokrasi) bertaraf etmiştir.

Tarla Kuşunun Sesi hikâyesinde karakterin Yörük önderi olması hasebiyle mülkiyetin hayvan sürülerine sahiplikten ibaret olduğu görülmektedir. Ancak Molla Murat ilk eşinin dadısı Daye'nin nasihati ile toprak, zeytinlik ve gayrimenkul almaya başlamıştır. Daye'ye göre yasa koyabilmenin şartı mülk sahibi olmaya bağlıdır (Kutlu, 2017, s.45).

Molla Murat'ın amacı bu noktada aslında savaş zamanı mülklerini satmak zorunda kalan Türklerin mülklerinin gayri müslim tebaa tarafından ele geçirilmesini engellemektir.

Diğer amacı ise bir yere yurt kurarak kök salmak, böylece statüsünü yükseltmektir (Kutlu, 2017, s.49). Ancak kök salma niyeti mülk edindikleri üzerinde mutlak bir sahiplik hakkı tanımaz. Kur'anı Kerim'de bazı ayetler, Allah'ın evrenin mutlak hakimi olduğunu, göklerin, yerin ve ikisi arasındaki her şeyin mülkünün (hakimiyetinin) O'na ait olduğunu bildirir (el-Maide 5/18, 120, Al-i İmran, 3/189, Zuhruf 43/85, el-Enam, 6/12, Taha 20/6). İslam ansiklopedisinin mülkiyet maddesine göre Allah'ın mülkün mutlak hakimi oluşu dolayısıyla bazı alimler kulun mülkiyet üzerindeki yetkisinin ancak kullanımla sınırlı olduğunu savunmuşlardır. Ayrıca İslam hukukunda genel yollar ve meydanlar gibi orta malları ile denizler, büyük nehirler gibi tabiatı icabı üzerinde özel mülkiyet kurulması mümkün olmayan sahipsiz mallar yanında mülkiyet altına girmeye elverişli bulunmakla birlikte toplumun ortaklaşa yararlanmasına konu olan su, ateş, ot (ve tuz) gibi nesneler özel mülkiyet dışında tutulmuştur. Bunlar bütün topluma ait olup bu mallar üzerinde devletin de mülkiyeti yoktur.

Yurt kurulacak yeri devletten satın alarak mülk edinen Molla Murat toprak için hayati öneme sahip suyun mülkiyetini tek başına sahiplenmemiştir. Dahası Molla Murat mülk edindiği toprağı cazip hale getirecek sermayeyi sağladıktan sonra bu yurda gelen akraba ya da yabancı kimseden arsa, tarla, ayakbaşı parası

da talep etmemiştir (Kutlu, 2017, s.54). Yurt için yapılan hamam, mescit, arasta, yol, su yolu gibi imar faaliyetlerinin tamamı onun mülkünün üzerinde yapılmasına rağmen bu binaların üzerinde mülkiyet hakkı iddia etmediği gibi yapılması için gerekli nakdi de o sağlamıştır. Molla Murat sanki bütün bu mülke vekâleten sahiptir. Torunu Hamit'le yaptığı konuşma onun zihniyetini berrak biçimde yansıtmaktadır.

-Yer de gök de Allah'ındır, unutma. Biz sadece emanetçiyiz. Hamit terini sildi, emanet sözünü anlamamıştı. Murat devam etti:

-Bu topraklarda kurdun, kuşun hakkı var. (TKS,105)

Buna göre Molla Murat'ın sahip olduğu mülklere karşı tavrına bakıldığında İslam hukukunun mülkiyet anlayışına uygun biçimde yaşadığını değerlendirebiliriz.

2.2.2. Emek

Aydınlanma ile birlikte emek mülkiyetin doğal bir cüzü olarak kabul edilmeye başlanmıştır. İnsanın doğallığı, onun doğa üzerindeki etkinliği bağlamında tanımlanmıştır. Locke'un yukarıda sözünü ettiğimiz mülkiyet koşulu bir düstur olarak bütün aydınlanma yüzyılını kat ederek emeğin metafiziğini kuran Marx'a kadar gelir. Marx insan emeğinin doğayı dönüştürürken sarfettiği düşünce gücünün insanın özgürleşme bilincinin de kaynağı olduğunu belirterek emekle özgürleşme arasında bir ilişki kurar (Marx, 2011, s.182). Bilindiği gibi kapitalizm eleştirisini emeğin yabancılaşması üzerine kurmuştur. Marx (2011, s.172)'a göre "kapitalist çağı karakterize eden şey, işçinin kendi gözünde emek gücünün kendisine ait bir meta biçimini alması ve dolayısıyla emeğin ücretli emek biçimine dönüşmesidir".

Ozan Kılıç'a göre emek doğal bir malzemeyi kullanım değerine sahip olacak biçimde dönüşüme uğratma sürecidir. Kullanım değerinin kaynağı bu etapta doğa iken insan eliyle ikinci bir çevre daha yaratılabilir ki bunlar yol, köprü, tarla ve kentsel altyapıdan müteşekkildir (Kılıç, 2019, s.19-20).

Biz de bu bahiste hem emek biçimlerini hem de emeğin kendine yabancılaşp yabancılaşmadığını irdeleyerek inceleyeceğiz.

Tarla Kuşunun Sesi hikâyesinin başlangıcında emek unsuru, obanın insanlarından oluşur. Herkes kendi iktisadi uğraşısının emekçisidir. Daha çok hayvancılıkla ilgili iş kolları söz konusudur. Yün, pazarda satışa çıkarılmadan evvel obanın kadın ve kızları tarafından yayla suyu ile yıkanmaktadır (Kutlu, 2017, s.19).

Çamaltının yurt olarak inşası sırasında ise daha çok ücretli emek kullanılmıştır. Bu emekçilerin çoğunluğu vasıflı emekçidir.

Sonra Babo'yu ne işe yarar diye sorguya çekti. Genç, güçlü kuvvetli bir adamdı. Çiftçiliği biliyor, buğdaydan, arpadan anlıyor; bunlardan daha mühimi değirmen işini bana sor diyordu.(TKS, s.50).

Değirmen kurulduktan sonra emekçi sayısı da birken on, on iken yirmi olmuştur. Zeytinlikte, bağda, tarlada kadın, erkek; gâvur Müslüman karışık pek çok kişi çalışmaya başlamıştır. Değirmeni kuran Babo işçileri idare işine verilmiştir (Kutlu, 2017, s.50-52). Ayrıca Çamaltı bir belde olma hüviyeti kazanırken şehir planlamasını yapan uzmanlar, plana göre belirlenen binaları yapan ustalar ve işçiler emekçi kavramı olarak gösterilebilir. Çamaltı beldesine yerleşip ziraata başlayan Yörük obası için meyve sebze işinden anlayan Rum kökenli emekçiler istihdam edilmiştir.

Bu adamlar için kalacak yer yaptı, isteyen ailesini getirsin dedi. Fakir insanlardı bunlar, toprakları yoktu. Ağalarının yanında yaşama idiler. Murat kadar cömert birini tanımamışlardı. Çoluk çocuk gelip Çamaltı'na yerleştiler (TKS, s.67).

İslam ansiklopedisinin gayri müslimler maddesine göre Kuran-ı Kerimde yer aldığı biçimiyle İslâmiyet, Allah'ın insanlığa çeşitli zamanlarda gönderdiği elçiler ile ulaştırdığı dininin en son ve mükemmel halidir (el-Mâide 5/3; el-Ahzâb 33/40). Buna göre, İslâm bütün zaman ve mekânlarda geçerli evrensel bir dindir (el-Enbiyâ 21/107; Sebe' 34/28). Bu haliyle İslâmiyet bütün insanlığa açıktır. Ayrıca Kuran-ı Kerim'e göre insanların farklı ırklardan gelmeleri ve ayrı toplumlar oluşturmaları, kendilerine verilen nimetler hususunda bir imtihan, insanlığın ortak ideal ve hedefleri için bir yarışma ve iş birliği vesilesi olarak görülmüştür (el-Mâide 5/48). Bu anlamda Molla Murat, gayri müslim işçilere karşılıksız olarak kalacak yer temin ederek İslamın bütün insanları kucaklayan ahlakına uygun davranmıştır.

Kapitalizmin ilk düşünürlerinden Robert Malthus ise göçle kalabalıklaşan şehirlerde yaşanabilecek gıda kıtlığını engellemek için işçilerin yaşadığı mahallelerde işçileri pis yaşama teşvik etmeyi, izbe mekânlarda yaşamaya özendirmeyi ve böylece vebaya sebep olmayı tavsiye etmektedir. Malthus'a göre köylerin durgun suların kenarında kurulması teşvik edilmeli, bataklıkta sağlıklı koşullarda yaşamının getirdiği salgınlarla kırılan halk kesinlikle tedavi edilmemelidir (Dowd, 2013, s.60). Malthus'un söz konusu çalışması 1803 tarihli olup tavrı dönemin kapitalistlerinin zihniyetini gösteren önemli bir delildir.

Tarihsel gerçeklik bakımından aynı dönem olmakla birlikte Molla Murat'ın zihniyeti ise kanaat ekonomisinde emekçiye yaklaşımın öz ifadesi olmaktadır.

Bu hikâyede emekçi kendi etkinliğinin semeresinin tamamına maliktir. Yani, emekleri sömürülmemiştir.

2.2.3. Rant

Rant, toprağın özgün ve yok edilemez güçlerini kullanmanın karşılığında, mahsulden toprak sahibine ödenen paydır (Ricardo, 2008, s.115). Rantın sözü konusu olabilmesi için toprağın metalaştırılması yani çitle çevrilmesi gerekmektedir. Smith'in ifadesiyle toprak özel mülk olur olmaz, mal sahibi, işçinin orada yetiştirebildiği veya devşirebildiği mahsulün hemen hepsinden pay ister. Toprak üzerinde kullanılan emeğin ürününden ilk kırılan, mülk sahibinin rantıdır (Smith, 2008, s.186). Ricardo, toplumu besleyecek yeterli toprağın üretime katılması halinde rantın oluşmayacağını savunur (Ricardo, 2006, s.118).

Molla Murat toprak için hayati öneme sahip sudan rant talep etmemiştir. Dahası Molla Murat mülk edindiği toprağı cazip hale getirecek sermayeyi sağladıktan sonra bu yurda gelen akraba ya da yabancı kimseden arsa, tarla, ayakbastı parası da talep etmemiştir (Kutlu, 2017, s.54).

2.2.4. Sermaye

Zeynel Dinler'in tanımına göre sermaye üretim sürecinde emeğin verimini arttıran fabrika, yol, baraj, tesis, gereç ya da herhangi bir aygıt ya da donanım vb. gibi daha önce insanlar tarafından üretilmiş olan üretim araçlarını tanımlayan kavramdır (Dinler, 2000, s.17). Üretimin verimini arttırmanın gayesi üretimden elde edilecek kazancın arttırılması olacağından bu amaçla yapılan yenilikler de sermaye kavramı dahilinde düşünülebilir. Kısaca ticari bir faaliyette faaliyeti başlatan ya da devam ettiren her türlü tedarik sermaye kavramının kapsamını oluşturur.

Tarla Kuşunun Sesi hikâyesinde sermaye kavramına rastlamaktayız. Bunda hikâyenin bir köyün kuruluşuna dair olmasının mecburiyetinden kaynaklandığını söyleyebiliriz. Hikâyenin karakteri Molla Murat'ın hayvan ticaretinden elde ettiği epeyce bir altını bulunmaktadır (Kutlu, 2017, s.45). Bu altınlarla arazi, bağ, zeytinlik, birkaç dükkân ve depo satın alır. Bu satın almaları ticaretinin finansmanı adına kullanır.

Çamaltı'nı bir yurt haline getirmek için öncelikle alanın üretim verimini arttırmak adına değirmen inşa edilir. Buna ek olarak öküz, saban, harman makinesi diğer sermaye araçlarıdır (Kutlu, 2017, s.51-54).

Çamaltı beldesinin imarı için yapılan arasta, yol, aş ve iş hanı, hamam; sebze üretiminde çalışacak işçiler için yapılan evler üretimi arttırması bakımından sermaye kavramı dâhilinde değerlendirilebilir (Kutlu,2017, s.54;66-67).

2.2.5. Kâr

Georg Fülbert'e göre kâr satılan ürün üzerinden kazanılan artık değer para (fiyat) olarak ölçülen karşılığıdır; bu artık değer, ya malı ucuza satın almak suretiyle ya da bu malın üretilmesi için kullanılan emek+malın fiyatının satın alınmasıyla ortaya çıkar (Fülbert, 2008, s.15). Bir metada (belli bir emek süreciyle bir başkasının ihtiyacını gidermek üzere dönüştürülmüş nesne ya da hizmet) kapitalistin payı kârdır. Kârın doğası ile ilgili tartışmalar iktisadın bilim olarak kurulmaya başlandığı 19.yy'da daha çok yapılmıştır. Özellikle Karl Marx kendi iktisadi fikirlerini kârın işçiler adına netleştirilmesi üzerinde bina etmiştir. Aslında Marx'ın dikkat çektiği ve anlatmak istediğinin kısa özeti İhsan Oktay Anar'ın Galiz Kahraman (GK) romanından alıntıladığımız pasajla çok açık biçimde anlaşılabilir.

Enayinin dediğine bakılırsa dayısı fabrika sahibine, “Ben kendi atölyemde altı saat çalışıp imalat yapınca insan gibi yaşıyordum. O yüzden senin fabrikanda da altı saat çalışıp insan gibi yaşamak niyetindeyim.” deyince hayırsever fabrikatör bunu bir şartla kabul etmiş ve dayıya “ Elbette! Altı saat çalıştıktan sonra ücretini tamamıyla alır ve evine gidersin; ama sen gittikten sonra bir altı saat ‘bedava çalışacak birini’ bulursan!” demişti. İşte! Bedava çalışan kişiye ancak köle denirdi. (GK, s.41).

Ata Devrim'in, Marx'ın değer ve fiyat teorisini incelediği makalesinde belirttiği üzere Marx metaların değişim değerlerinin yanında kullanım değerlerine de sahip olduklarından söz eder. Ancak artık değer metaların değişim değerinde ortaya çıkmaz. Bu anlayışa göre değişim değeri metayı yaratan emek zamanların değişimi olduğundan her meta bir diğerinin eş değeri haline gelir. Kapitalist üretim biçiminin rekabet etme ve pazar payını devamlı arttırma gibi temel zorunlulukları, onu sürekli olarak üretim biçimini devrimcileştirmeye yani makineleşmenin üretimdeki payını arttırmaya itmektedir. Bunun sonucunda insan faktörünün üretimdeki payı azalmaktadır. İşçi fabrika ya da çiftlik dışında kalmamak adına kendisine önerilen asgari ücrete razı olur. Bu anlamda kapitalist ile işçi arasında söz konusu değişimde işçi bütün emeğini kapitaliste verirken kapitalist ona asgari bir eşdeğer sunar. Bu asgari eş değer işçiyi yirmi dört saat canlı tutacak metayı satın almak için yeterlidir. İşçi bu metaya iş günün yarısında sarfettiği emekle ulaşır, günün geri kalanı için safettiği emek için kapitalist ödeme yapmaz (Devrim, 2011, s.245-247).

Kapitalizmin iyice yerleştiği 20.yy'da marjinalistler de denilen neoklasikler döneminde kâr verili bir öncül olarak fiyat kavramının içindedir. İşçileri köleleştiren kâr hiç tartışma konusu olmaz.

Tarla Kuşu'nun Sesi hikâyesinde kâr kavramı mecburen ortaya çıkmıştır. Üretim fazlası tarım ürünleri israf olmaması için mağazalarda saklanarak kış vaktinde iki misli fiyatla satılır (Kutlu, 2017, s.67). İlk okumada bir çeşit stokçuluğu andıran bu uygulamada asıl görülmesi gereken bu durumun bir zorunluluktan kaynaklandığıdır. Birincil amaç kesinlikle kıt olan malın değerlenmesini tabii karşılayan kapitalizmin referansı ile belirlenen bir ticari strateji değildir, bilakis emek sonucu elde edilen ürünün "İSRAF"ının engellenmesidir. Ayrıca görüleceği gibi kış için ürünlerden kendileri de yediklerinden, fazlasını sattıkları anlaşılmaktadır.

2.2.6. Faiz

Bünyamin Demirgil ve Hakan Türkay'ın beraber yayımladıkları makalede tanımladıkları üzere faiz, üretim faktörleri içerisinde yer alan sermayenin belirli bir süre ve belirli bir orandan kiraya verilmesi sonucu elde edilen bir gelir olarak tanımlanmaktadır (Demirgil-Türkay, 2017, s.133). Kapitalist çağa kadar Hristiyanlık düşüncesi tarafından hoş karşılanmazken Calvinistler hayıra vesile olacak yatırımlar için faizi serbest bırakarak faizin meşrulaşmasına imkân tanımıştır. *Tarla Kuşunun Sesi* hikâyesinde faiz kavramı oldukça olumsuz biçimde bir kez yer almıştır:

Yahudiler para ticareti yapıyor, yerli esnafı, Türk çiftçisini faiz batağında boğuyordu. (TKS, s 30).

2.2.7. Piyasa ve Fiyat

Piyasa iktisadi aktörlerin faaliyette bulunduğu mekândır. Bu mekânda arz ve talep kavramları fail olur. Arz ve talep arasındaki bu ilişki fiyat denilen olguyu ortaya çıkarır. Klasik iktisatçılar -başta Adam Smith- piyasanın arz talep üzerinden doğal fiyatları müdahaleye gerek olmadan yaratacağına inanmaktadır. Onlara göre fiyat; ücret, rant ve kârın bileşiminden oluşur. Bu bileşenlerden birinde oluşacak enflasyon diğer bileşenlerin değerinin artmasıyla sonuçlanacağından sonuçta her zaman bir denge hâsıl olur. Sonuçta dengesini bulacak bu sistemde görünmez bir el hâkimdir. Bu yüzden devlet ya da her hangi bir piyasa dışı unsur fiyata müdahil olmamalıdır.

Tarla Kuşunun Sesi hikâyesinde herhangi bir ticari ürünün birim fiyatı söylenmemiştir. Hikâyede arzın toplamının talebin toplamına eşit olduğu hissettirilmiştir. Molla Murat Çamaltı yurdunu kurmak için arazi satın alırken kullandığı sermayesini hayvancılıktan kazanmıştır.

Hem kendi sürüsünden, hem komşu-akraba sürülerinden ayırdığı davarı İstanbul'a gönderiyor, karşılığında mal alıyor, malları adamları ile katır sırtında dağ ardı köylere gönderip pazarlıyordu (TKS, s.47).

Bu örnekten anlaşılacağı üzere ürettiği her birim ürünün piyasada talebi olmuş, satış gerçekleşmiştir. Talep cihetinden bakıldığında arzı satın alma gücüne sahip bir çoğunluktan bahsedebiliriz. Yani piyasa ne arz ne de talep sıkıntısı çekmektedir. Bu durumda ne arz yönünden ne de talep yönünden bir enflasyon söz konusudur. Bu da fiyat istikrarını sağlamaktadır.

Arz ya da talepte bir kıtlık söz konusu olduğunda ise aşağıdaki zihniyet söz konusudur:

Bu süreçte çiftçinin tevekkül etmesi gerektiğini öğrendiler. Hani yağmur yağar sel gelir, ürünü önüne katar götürür. Hayvancılar da çiftçiler de mevsim şartlarına, günlere, aylara göre yaşıyordu. Bir hududullah vardı ve ademoğlu bu sınırlar içinde yaşamalı idi (TKS, s.66).

Bu örnekten anlaşılacağı üzere Çamaltı beldesinde piyasanın düzenini tesis eden görünmez el “Hududullah”tır. Ancak Çamaltı’nda insanların üretimden ya da ticaretten ne anladığını özetleyen en bariz örnek aşağıdaki alıntıda görülebilir:

-Köylüler, arkadaşlar, Yörükler. Şimdi büyük cihada gidiyoruz. Muhaciri karşılayan, evini aşını onunla paylaşan ensar misali fukarayı kucaklayacağız. Mağaradaki unumuzu, buğdayımızı köye indireceğiz. Her aile ihtiyacından fazlasını fukaraya dağıtacak.

Öküzü olmayana öküz vereceğim. Bir de şu var: Davar sağanlar sütü peynire yatırmasın. Çocuğu olanlara, ihtiyarlara dağıtın (TKS, s.103).

SONUÇ

Hikâyede yer aldığı biçimiyle kanaat ekonomisine göre insanlar mülkiyet sahibi olabilir. Ancak mülk edinilen nesnede tasarruf, nesnenin emanet oluşu ile sınırlandırılarak mutlak manada mülkiyet hakkı tanınmamıştır. Bu anlamda kanaat ekonomisindeki mülkiyet, ödünç mülkiyet kavramıyla ifade edilebilir. Felsefesini John Locke’un kurduğu kapitalist anlayışa göre mülkiyet insanın doğal bir cüzüdür. İnsanın vücut uzuvlarına sahip oluşu ne kadar olağansa mülkiyet de o nispetle tabiidir. John Locke bu mülkiyetin sınırlarını nesnelerden kişinin emrinde çalışan emekçilere kadar genişleterek köleliği meşrulaştırır. Aynı zihniyet, ücretli emekçi ile kapitalist arasındaki ilişkileri de kapsamaya başladığında komünizmin direnişiyle karşılaşmıştır. Barış Parkan’ın Marx’ın ilgili eserinden derlediği bölümde Marx, özet olarak komünizmin kaldırmak

istediği özel mülkiyetin Locke'un mülkiyet anlayışının ücretli emekçiyi de kapsayan biçimi olduğunu belirtir (Parkan, 2011, s.263).

Kanaat ekonomisinde mülkiyet kapitalizmin ve onun eleştirisi komünizmin mülkiyet anlayışından farklı olarak mülk edinilen ile edinenin arasına mesafe koyan bir kuvvetin çizdiği sınırla belirlenir. Bu sınır Hududullah'tır. Kuran'da mülk edinme duygusunun fitrî olduğu ve mal sevgisinin insanın temel hazlarından birini teşkil ettiği belirtilmiştir. Bu hazzın kontrol altında tutulması ve mülkiyet hakkının iyi işlerde, ferdin meşrû ihtiyaçlarını karşılama yanında toplum menfaatini temin edecek şekilde kullanılması istenmiştir (Âl-i İmrân 3/14; el-İsrâ 17/100; el-Fecr 89/20; el-Âdiyât 100/8). Bu anlamda mülkiyet, sınırı aşmamak ve hayra vesile olmak koşuluyla kişinin emanetine verilmiş geçimliktir. Nitekim Hazreti Peygamber atıl araziye imar eden kişiye mülk edinme yetkisi vererek hayra vesile olan mülk edinmeyi sünnet kılmıştır.

Hikâyede kuruluşu anlatılan Çamaltı beldesi tamamen emek ürünüdür. Çamaltı'na yerleşmeden önce söz konusu Yörük obası hayvancılıkla uğraşan ve emek gücü aile fertlerinden oluşan tarım toplumuna uygun yapıdadır. Çamaltı beldesinin kuruluş sürecinde imar ve alt yapı için ücretli emek gücü kullanmak söz konusu olduğunda kanaat ekonomisinin emek kavramına bakışı belirginleşir. Buna göre kanaat ekonomisinde emek gücü söz konusu emeğin kullanılacağı işi meslek edinmiş kişilerden oluşmak durumundadır. Bu emekçiler belli bir iş kolunda bilgi ve beceri sahibi usta kişilerden oluşmaktadır. Bu sayede herkes kendi yeteneğini sergileyebildiği işte çalışabilmektedir. Bu durumda kapitalizmde söz konusu olan emek sömürüsü kanaat ekonomisi için söz konusu olmaz. Kapitalizmde emek sömürüsü kapitalistin üretim araçlarına sahip olması, emekçinin ise fabrikada kapitalistin belli bir saat boyunca ona dikte ettiği işi yapmak durumunda bırakılması ile gerçekleşir. Bir örnekle açıklarsak bir ayakkabı fabrikasında sekiz saat boyunca sadece ayakkabıların bağcıklarını takan bir işçi bu emeği ile ortaya bir ayakkabı koyamadığı gibi bir yetenek de kazanamaz. Oysa bir ayakkabı ustası el emeği ile bir ayakkabı ortaya koyduğu gibi ayakkabıyı oluşturan malzeme ve süreçlerin bilgisiyle de donanır. Bu bilgisini ihtiyaç halinde başka alanlarda kullanabilir.

Kanaat ekonomisinin mülkiyet ve emek kavramlarına yaklaşımı göz önüne alındığında kapitalist iktisat için olağan görülen rant ve faizin kanaat ekonomisi için söz konusu dahi edilemeyeceği aşıkardır. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de Bakara suresi 275-279 ayetleri arasında inananlar faizden kati surette men edilmiştir (Kuran/2/275-279).

Kanaat ekonomisinde olağan şartlarda kâr ortaya çıkmaz. Ancak bir imtihan vesilesidir. Çünkü kanaat ekonomisinin emekçisi geçimini temin edecek kadar üretir. Bu da üretim sürecinde harcanan hammaddenin geri konmasını sağlayacak ve emekçinin maddi gereksinimlerini karşılayacak kadar kazancı öngörür.

Fiyat ve piyasa kavramları dahi kâr hakkında açıkladığımız ilkeye uygun olarak değerlendirilebilir. İktisadi anlamda bir malın az bulunması ya da çok bulunması onun fiyatını belirleyen etmendir. Bu azlık ya da çokluk malın sahiplerinden kaynaklanabileceği gibi tabii zaruretlerden hâsıl olabilir. Mal sahipleri fiyatının artması için malı kıtlaştırma yoluna giderek karaborsa yapar. Ancak sattığının yerine mal koyması gerektiğinde kendi de aynı yüksek fiyattan almak zorunda kalacaktır. Sattığı malı geri yerine koymak adına bu kez de talebini piyasadan çeker. Fiyatı bu şekilde düşürmeye çalışır. Zaruri kıtlıkta ise bu kez diğer mal sahipleri kıt malı değiş tokuş etmek isteyen mal sahibine ellerindeki malla eşit biçimde fiyatlamaya zorlarlar. Bu şekilde kıt malın fiyatı nicelik olarak olmasa da nitelik olarak düşer. Bu kendiliğinden dengeye gelen piyasa ve fiyat anlayışı Adam Smith'in görünmez bir elle idare edilen ekonomi anlayışının modellenmesidir. Dikkat edilirse mal edinme kudreti olan ekonomi aktörü çıkarını maksimize etme niyetiyle piyasada eylemektedir. Kanaat ekonomisinde üretim ve tüketim Hududullah çerçevesinde olduğundan piyasanın dengelenmesi için görünmez herhangi bir uzva ihtiyaç yoktur. Kanaat ekonomisinde üretici geçimlik üreteceğinden arz fazlası olmaz. Talep de bu duruma uygun olarak insanın ihtiyaçlarının teminine yöneliktir. Tabii bir kıtlık durumunda ya da bolluk durumunda sabır ve şükür kavramları piyasayı dengeleyecektir.

Mustafa Kutlu Kanaat ekonomisini tüketim toplumunu yaratan kapitalizmin yerine önermektedir. Ona göre kapitalizmin ek yeri, yani zayıf noktası tüketimdir (Kutlu, 2019, s.104). Marx ise kapitalist üretim tarzının hâkim olduğu ülkelerin muazzam bir meta birikimine sahip olduğunu belirtir (Marx, 2011, s.50). Çünkü meta üretimine odaklı zihniyete göre ihtiyaçlar sınırsız ancak metalar kıttır. İktisat bu sınırsız kıtlığa çare aramaktır. Marx bu çareyi üretim araçlarının mülkiyetini işçilere vererek ve üretimde merkezi planlamayı esasa alarak çözmeye çalışır. Kanaat ekonomisinde ise meta üretiminin Hududullah sınırlarına çekilmesi önerilmektedir. Bu hududa riayet edilmesini sağlamak idarenin görevidir. Bu anlamda kanaat ekonomisine göre yapılacak tanım şu şekilde olabilir:

Mustafa Kutlu'nun hikâyesinden çıkaracağımız öze göre iktisat Allah'ın Rezzak isminin cümle canlıda tecellisidir.

KAYNAKÇA / REFERENCES

- Alptekin, M.Y.(2015). Kapitalizmin ortaya çıkışı: Jeo-kültürel yaklaşım. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(10), 231-241.
- Anar, İ.O.(2014). *Galiz Kahraman*. İletişim Yayınları.
- Buğra, A. (1995).*İktisatçılar ve İnsanlar*. İletişim Yayınları.
- Cevizci, A. (2009). *Thales'ten Baudrillard'a Felsefe Tarihi*. Say.
- Kanaat. <https://islamansiklopedisi.org.tr/kanaat>, Erişim tarihi:24.11.2020
- Demirgöl, B. & Türkay, H. (2017). Tarihsel süreç içerisinde faiz olgusunun kuramsal açıdan gelişimi. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 18(2), 131-160.
- Devrim, A. (2011). Marx'ın değer ve fiyat teorisi. *Doğu-Batı Dergisi*, 55, 243-267.
- Dinler, Z. (2000). *İktisada Giriş*. Ekin Kitabevi.
- Dowd, D. (2013). *Kapitalizm ve Kapitalizmin İktisadi Eleştirel Bir Tarih* (C. Gerçek, Çev.).(2.Baskı). Yordam Kitap.
- Fülbert, G. (2008). *Kapitalizmin Kısa Tarihi*. (S.Usta,Çev.). Yordam Kitap.
- Güncel Türkçe Sözlük (2020). <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim tarihi: 20.11.2020
- Güriz, A. & Ersöz G.(1968). Avrupada reform hareketi ve mülkiyet sorunu. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 25(1),237-271.
- Mülkiyet. <https://islamansiklopedisi.org.tr/arama/?q=m%C3%BClikiyet&p=m>, Erişim tarihi:24/11/2020
- Hançerlioğlu, O.(1993). *Ekonomi Sözlüğü*. (5.Basım). Remzi Kitabevi.
- Kılıç, O. (2019). *Ücretli Emek Sermaye İlişkisinde Emek Gücünün Niteliği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Bilim Dalı.
- Kınalızade Ali Çelebi.(2020). *Ahlak-ı Alai*. Fecr Yayınları.
- Koç, Y. (2011). *Anadolu Mayası Türk Kimliği Üzerine bir İnceleme*. Cedit Neşriyat.

- Kuran-ı Kerim Meali. (2009). (10.Baskı). (Haz. H. Altuntaş & M. Şahin). Diyanet İşleri Başkanlığı yay.
- Kuşeyri .(2013). *er-Risaletül Kuşeyriyye*. (M. Coşkun, Çev.). İlk Harf Yayınevi.
- Kutlu, M. (2011). *Huzursuz Bacak*. (7. Baskı). Dergah.
- Kutlu, M. (2017). *Tarla Kuşunun Sesi*. (2. Baskı). Dergah.
- Kutlu, M.(2019). *Kalbin Sesi*. (2.Baskı). Dergah.
- Marx, K. (2011). *Kapital*.Cilt I (3.baskı). (M. Selik, N.Satlıgan,Çev.).Yordam Kitap.
- Gayri Müslimler <https://islamansiklopedisi.org.tr/gayri-muslim>, Erişim tarihi: 24.11.2020.
- Özel, M. (2018). *Roman Diliyle İktisat*. Küre Yayınları.
- Parkan, B. (2011). *Marx*. Say.
- Ricardo, D.(2008). *Siyasal İktisadın ve Vergilendirmenin İlkeleri*. (B. Zeren, Çev.). TİB Kültür Yay.
- Smith, A.(2006). *Milletlerin Zenginliği*. (H. Derin, Çev.). TİB Kültür Yay.
- Wood, A. W. (2009). *Kant*. (A. Kovanlıkaya, Çev.). Dost Kitabevi.

EXTENDED ABSTRACT

Historically, capitalism has spread around the world after two gökrevolutions. These revolutions are the British industrial revolution and the French republican revolution that originated in France. As capitalism spread around the world, it used concepts such as nation-state, imperialism and progressivism that emerged from these revolutions. The work named wealth of nations, which is accepted as the first text of economics, was born in this social and political conjuncture. The author of the text in question is Adam Smith, a professor of ethics. Adam Smith is considered the first theorist of capitalist economics. Adam Smith made use of the scientific tradition of his time constructing his theory. In this tradition of science, economics is a branch of practical philosophy and its principles should be derived from theoretical philosophy, especially Newtonian physics. According to Newtonian physics, the universe is a machine. Regardless of what the essence of things are, we can formulate the relations of things in the universe with the concept of motion. Adam Smith has placed the concept of interest at the core of

his theory. As you can see, human in economics is a reflection of the concept of motion in physics. Economic concepts were also produced to explain the behavior of this persona in the market. However, this understanding cannot explain reality as it is. Moreover, it cannot perceive the inequality created by capitalism. That is, the economy is blind to the evil created by capitalism. Mustafa Kutlu's Kanaat economy aims to erase this from the world. In this study, it is tried to explain Mustafa Kutlu's ideal of Kanaat economy based on the story called "Tarla Kuşunun Sesi". For this reason, first of all, the economic concepts such as property, labor, capital, profit, rent, interest, market and price are explained in the context of their relations with capitalism. Examples of these concepts are investigated in the story. The mentality differences with capitalism are explained. In capitalism, property is an innate right of a person. This right is exercised independently of any authority. With labour, man recreates nature and his own consciousness. Man becomes the god of his world through his labour and property. This understanding is the source of interest, profit and rent. The moral justification for some people's starting life is richer than others because of legacy which is based on this idea. The capitalist therefore thinks that the entire profit obtained is his right. According to Mustafa Kutlu's Kanaat economy, property is entrusted to human by Allah. Human only has the right to use it and is responsible to other living things as well. Hence, it is necessary to respect the living rights and habitats of other living things. Because property belongs to Allah. According to Mustafa Kutlu's Kanaat economy labor enables one to educate one's self. It is Allah who creates human consciousness. For this reason, conditional approval is given to the concept of inheritance. It can be used as an inheritance capital. Thus, it will be prevented from living in wealth without ever working. It is essential to work in Kanaat economy. Therefore, there are no concepts of rent and interest in Kanaat economy. It is essential equality in Kanaat economy. This equality includes all living things. The unity and brotherhood of all living things is the basic philosophy of Kanaat economy.